

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Frid. Adolphi Lampe S. S. Theol. Doct. Ej. Et Hist. Eccl.
Professoris Ordinarii, Delineatio Theologiæ Activæ**

Lampe, Friedrich Adolph

Herbornæ Nassaviorvm, 1728

Capvt II. De subjectis, seu personis, ad quas proprie Theologia Activa spectat, hominibus nempe nude secundum qualitates eorum naturales consideratis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-28501

CAPUT SECVNDVM.

De *subjectis*, seu *personis* ad quas proprie Theologia Activa spectat, *hominibus* nempe nude secundum *qualitates* eorum *naturales* consideratis.

SUMMARIUM.

- I. *Subjecta Theologia activa generatim recensentur* §. 1.
- II. *Specialius agitur de homine* §. 2—14. *ejusque aptitudo ad Theologiam Activam monstratur. Illa.*
 - A. *Explicatur* 2—13
 1. *Quoad singulas partes* §. 2—6. *Haec enim sunt facta*
 - a. *Ad agendum* 2—4
 - α. *Tam mens* §. 2. 3.
 - γ. *Quoad facultates* 2.
 - δ. *Quoad affectus* 3.
 - β. *Quam ipsum corpus* 4.
 - b. *Ad agendum certo ordine ac scopo* 5. 6.
 - α. *Sive in se spectentur* 5.
 - β. *Sive in nexu* 6.
 2. *Quoad prestantes quasdam qualitates* §. 7—13. *qua mentem in moderamine actionum juvant, quales sunt*
 - a. *Conscientia* 8. 9.
 - b. *Libertas spontaneitatis* 10. 11.
 - c. *Im-*

c. Immortalitas 12. 13.

B. Limitatur. 14.

I.

Cum *argumentum*, quod Theologia Activa tractat, versetur circa *agenda*, ante omnia constare debet de *personis*, quarum *actiones* hæc scientia format ac moderatur. Illas per se liquet esse *subjecta agendi facultate* instructa. Cum autem duo *creaturarum agentium* genera sint, *mentes* nempe *angelica & humana*, posteriorum duntaxat, directe saltem, hic rationem habemus; priorum autem nonnisi, in quantum cum illis communio- nem quandam exercere, eosve in exemplum sibi proponere pii possunt. Spectandi cœterum ho- mines illi neque in *statu integritatis*, in quo fuere, neque in *statu consummationis*, in quo futuri sunt, sed in *statu, quo nunc sunt*, & utilitatem ex hac scientia haurire possunt; ut constet, quousque *potentia* tam *physica*, quam *moralis* ad *agendum* in- structi sint.

II. *Agendi facultate* in homine sola *mens* מַשְׁכָּל / שֵׁשׁ / מוֹחַ / & secundum Græcos φρήν, νῆς, πνεῦμα, ψυχὴ, διάνοια, seu improprie *cor* ejus, pollet. Cum enim *essentia mentis cogitando* absolvatur, *cogitare* revera est *agere*. In mente po- tissimam *agendi vim* exercet *voluntas*. Inter duas enim facultates principales seu *mavis*, duos gene- rales *cogitandi modos*, quos *intellectum* מַשְׁכָּל / νόημα seu metaphorice *oculos* atque *aures*, & *volun- tatem*, ὕψη βελήη, θέλημα ac strictiori usu *cor* appellamus, prior magis *passive* posterior magis

A 5

activo

active se habet. Hinc & *memoriam* & *phantasiam*, quibus imagines rerum recipimus, intellectui, *ratiocinationem*, λογισμὸν, σύνεσις autem, & *judicium* δοκιμασίαν, φρόνησιν, per quas gradatim nos determinare incipimus, magis voluntati tribuimus. Nihilominus recte *toti homini actiones* adscribuntur. Nam licet voluntas *solum* in emphasi agat, *sola* tamen nullam actionem proprie dictam ciere potest. Ad omnes actiones *intellectus* ut *principium*, ad plerasque *corpus* per *sensationes* ut *instrumentum* concurrere debet.

III. Maximam varietatem formæ actionum humanarum induunt *affectus*, ψυχαὶ θυμὸς, per quos voluntas in singula momenta quasi in novas formas funditur, idque pro diversitate tum *objectorum*, tum *modi*, quo illa se repræsentant, tum *effectuum*, quos illa repræsentatio habet.

(1) Objecta alia ad *judicium* φρόνημα, alia ad strictam *voluntatis determinationem* θέλημα, pertinent. Piora in obtutu primo *admirationem*, in pressiori defixione *approbationem* & *improbationem*; posteriora voluntatem inclinando *amorem*, avertendo *odium* gignunt. Ex hisce fontibus totus reliquorum affectuum particularium exercitus profilit. Cum autem

(2) *Repræsentatio* objectorum aut per *puram* intellectus *perceptionem* aut per *sensus* oriatur, hinc alii *affectus* sunt *intellectuales*, quos homo cum meris mentibus communes habet, alii *sensuales* ex vinculo mentis cum corpore oriundi, quos *passiones πάθη* strictius nominare licet. Prout vero

(3) *Repræsentatio* illa magis minusque viva est, ipsi

ipsi affectus *vehementiores*, aut *remissiores* sunt. Cæterum duplex affectuum circa *actiones* munus est; *antecedens*, dum ab objectis producti voluntatem ad agendum impellunt, & *consequens*, dum per ipsam voluntatis seriam determinationem excitati facilitatem agendi promovent.

IV. Nihil magis ab *agendo* per naturam suam remotum est, quam *corpus*. *Agere* enim & *moveri* toto cælo differunt. Nihilominus in actionibus humanis propter arctam & admirabilem cum anima conjunctionem hoc quoque partes quasdam habet. Nam & *antecedenter* de variorum objectorum præsentia intellectum admonet, circa quæ voluntatis determinatio requiritur; & *consequenter* a voluntate ita intime movetur, ut plurimi motus, tam in ipso corpore, quam per illud in aliis corporibus excitati, inter *actiones humanas* recte referantur.

V. Activitas hæc totius hominis ita se habet, ut facile appareat, illum Scientiæ *moralis*, quæ has actiones moderatur & rite ad certum finem dirigit, & percipiendæ & exercendæ capacem esse. Hoc liquet ex singulis mentis *facultatibus*. *Intellectum* habere semina veritatum moralium deinceps videbitur. Officium ergo suum potest cognoscere. *Phantasia* eum juvat ad totam illius latitudinem & motivas quascunque sibi repræsentandas. Per *memoriam* hæc imagines constanter in penetralibus mentis conservari queunt. *Ratiocinationis* medio & argumentorum cum officiis nexum agnoscit, & specialiora ex generalioribus deducit. *Judicii* lance æquum & iniquum dirimit, & id, quod rationibus suis magis, minusve

con-

convenit, approbat, eligit, reprobatur. *Voluntatis* determinatio est ipsa actionis consummatio sive imperfectior per *vellentates*, quæ nisi obstacula intervenissent, eventum sortita fuissent, sive perfectior per *volitiones*, effectum ipsum sistentes. *Affectus* autem & quodammodo *corpus* ipsum agendi facilitatem præstant. Quis non perspicit, hominem esse creaturam ad id factam, ut certo ordine *actuosa* sit?

VI. Æque clare id elicitur ex *nexu*, qui est inter *voluntatem* & cæteras *facultates*. Ille enim ita se habet, ut illa *hinc* per eas excitata a determinatione circumstantiis, quæ se repræsentant, congrua nequeat se dispensare; *illinc* tale regimen in reliquas partes exerceat, a quo *moralis* actionum *bonitas* aut *pravitas* necessario dependet. Nam

(1) Constanter se determinat secundum *judicium*, quod prout secundum objectorum *intellectu* perceptorum indolem exercetur, recte aut secus se habet.

(2) Potentiam habet *ideas* in penu intellectus reconditas, etiamsi larentes, *suscitandi* atque in subsidium *judicii* vocandi.

(3) Ipsum corporis regimen ita mirifice est limitatum, ut membrorum ministerium multo magis usibus *moralibus*, quam *naturalibus* pateat.

VII. Specialius hanc naturam totius hominis ad *morales* actiones dispositionem colligimus ex tribus singularibus perfectionibus, quæ non quidem ipsas facultates mentis humanæ, sed tamen veram earum *præstantiam* conficiunt, & certa ratione utrique facultati mentis communes sunt. Eas appellare solemus *conscientiam*, *libertatem* & *immortalitatem*.

ritatem. Nihil magis hominem & idoneum reddit & impellit ad formam certam actionibus suis induendam, quam hæ facultates.

VIII. *Conscientia* vox, (quæ Græcæ *συείδης* & phrasi Hebraicæ *עִתָּוֶת עִם יְהוָה* *scientia cum Jehovah* Job xxxvi. 4. apte respondet,) cum sit *πολύσημα*, multis inanibus logomachiis ansam dedit. Has ut evitemus, observandum est, illam aut *objective* usurpari pro ipso *Rationis lumine*, de quo infra tanquam de prima omnium actionum moralium *norma* agemus; aut *subjective proprietatem* quandam, quæ ad mentis naturam pertinet, designare. Posterior notio iterum est bimembris: aut enim ipsas *facultates mentis*, ac sigillatim facultatem *judicandi* de quocunque objecto morali exprimit, & eatenus ad *judicium* est referenda; aut actum *reflexum* mentis humanæ ad quascunque proprias operationes comprehendit, per quem cujuscunque suæ sive perceptionis sive determinationis, & qualitatis moralis, quæ ei inest, *intimum sensum* habet. Hæc proprietās omnium facultatum atque operationum mentis nostræ perpetuus comes est, cum ipsum *cogitare* nihil aliud sit, quam *agere cum Conscientia*. Sic usurpatur vox hæc Rom. 11. 15. Hinc *Conscientia bona* dicitur, quæ sibi bene actorum est conscia 1. Petr. 111. 16. *mala*, quæ malorum Hebr. x. 22.

IX. Postremam notionem hic respicimus. Per illam enim intimam actionum propriarum motitiam, per quam homo novit non solum quid agat, sed etiam quo modo, ex quo principio, ad quem finem operetur, integrum ei est de earum indole judicare & de moderamine earum prudenter

denter dispicere. Ad quod eo magis impellitur, dum observat, excusso illo actionum regimine confusionem horrendam fundum mentis obsidere, atque ab eo rite administrato veram animi tranquillitatem dependere experitur.

X. Ambiguitas major & periculosior in notione *Libertatis* hæret. Illum ut evitemus, notandum est, quod talis hic *libertas* mentis fit intelligenda, quam

- (1) *Salva sua decencia* Deus creaturæ dat:
- (2) Quæ naturæ *mentis finita* convenit:
- (3) Quæ veram quandam ejus excellentiam constituit:

(4) Quæ fundamentum est regiminis, quod mens in proprias actiones exercet.

XI. Hæc *criteria* quam procul exulant a falsa *Libertatis*, uti dissentientes eam sibi fingunt, definitione, tam clare in illa *libertatis* specie se sistunt, quam *spontaneitatis* appellamus, quoniam in eo consistit, ut & intellectui non renitenti objecta se ingerant, & lumen ejus voluntas ultro sequatur.

XII. Hinc resultat, quod, quo clarior est intellectus perceptio & quo plenius secundum illam voluntas procedit, eo majori quoque mens polleat *Libertatis* gradu. Cum porro jucundissime agat, qui cum summa *lubentia* animi se determinat, per se iterum liquet, exercitium insitæ *Libertatis* hominem fortissime impellere, ut actiones suas rite moderetur. Unde tam sacræ quam profanæ paginæ veræ *Libertatis* possessionem viris *sapientibus & bonis* vindicare solent.

XIII. *Immortalitatis* candidatum hominis esse ani-

animum hic supponimus. Inter alia argumenta ipsa actionum *moralitas* eam supponit, quæ illa sublata locum non haberet. Actio enim mentis, quæ momento sequenti cessabit esse, & *imperium exercere* in succedentem actionem, & *finem attingere*, adeoque & *habere*, nequit. Admissa autem *Immortalitate*, mens & *apta erit* & *impellitur* ad actionum suarum moderationem. *Aptitudo* ejus inde elucescit, quoniam semper actionum suarum in momenta succedentia imperandarum Domina erit, curamque geret, ut illæ *finem* certum habeant atque attingant. Sed & nihil eam magis ad moderamen illud *instigat*, quam æternitatis recordatio. Quid enim est, a quo magis abhorreret per naturam suam, quam temone actionum abjecto in sempiternæ confusionis abyssum se præcipitare?

XIV. Fatendum tamen, quod potentia ad agendum in omnibus hominibus non sit æque magna. Nam & *facultatum* moralium *usus* ab *infantia* paulatim crescit, & multis imbecillitatibus ac morbis homines expositi sunt, qui illum aut ad tempus suspendunt, uti fit in *dormientibus* ac *febricitantibus*, aut plane tollunt, veluti in *mente captis* accidit. Atque inde major minorve exurgit hominis ad Scientiam practicam capacitas.